

Ворона Вікторія Олексіївна

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНЗ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом..., ратифікованою 16.09.2014 № 1678, встановлено, що однією із цілей асоціації є «...підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС;...»¹.

Головною проблемою правового регулювання економічних відносин у сфері вищої освіти України є невідповідність діючої моделі економічної діяльності принципам вільної ринкової економіки (Україна має статус країни з ринковою економікою з 2006 року).

Зазначена невідповідність проявляється перш за все у тому, що державні і комунальні ВНЗ України отримують кошти не як оплату за вироблені і надані послуги в результаті їх економічної діяльності, що притаманно ринковій економіці, а як фінансування «утримання ВНЗ», які перебувають у статусі «бюджетна установа». Перебування державних і комунальних ВНЗ у статусі «бюджетна установа», а не як інституціональних одиниць, які здійснюють економічну діяльність відповідно до принципів ринкової економіки, унеможлиблює отримання ВНЗ економічної (фінансової) самостійності (автономії).

Метою статті є аналіз нормативно-правових актів, які регулюють економічні відносини у сфері вищої освіти України, обґрунтування на основі концептуальних засад Системи національних рахунків СНР 2008 пропозицій

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011, поточна редакція від 30.11.2015, підстава [v2980321-15](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011). – URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

зміни організаційно-правової форми (статусу) ВНЗ «бюджетна установа» на статус «некомерційна організація» НКО та внесення відповідних змін до освітнього законодавства України.

Основні результати дослідження. Угодою про асоціацію між Україною та ЄС... ст. 3 визнано, що: «...принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їхніх відносин...»².

На наше переконання, є підстави стверджувати, що перехід до діючої ринкової економіки має здійснюватись у всіх видах економічної діяльності, у тому числі, й у сфері вищої освіти.

Економічні відносини та економічна діяльність у сфері вищої освіти здійснюється відповідно до загальних засад регулювання економічних відносин у суспільстві, встановлених Конституцією України, Рішенням Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. № 5-рп/2004, Кодексами України Бюджетним, Господарським, Цивільним, Податковим, Трудовим, Законами України, нормативно-правовими актами Президента України, Кабінету Міністрів України, органів державної влади та органів місцевого самоврядування з урахуванням СНР 2008.

Наразі, всі державні і комунальні ВНЗ як і за часів радянської планової економіки здійснюють свою економічну діяльність у статусі «бюджетна установа». Згідно Бюджетного кодексу України «бюджетні установи – органи державної влади, місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими» (ст.2 п.12)³.

Аналіз законопроектів, щодо змін до діючих нормативно-правових актів у частині державного фінансування освіти, зокрема вищої свідчать, що значна

² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011, поточна редакція від 30.11.2015, підстава [v2980321-15](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011). – URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

³ Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст. 572).- URL://<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

кількість авторів пропонують зміни, які не відповідають положенням сучасної економічної теорії й практики здійснення економічної діяльності в умовах ринкової економіки, не враховують об'єктивну залежність реформування системи фінансування освіти від напрямів реформування загальної системи державних фінансів.

Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схваленою Кабінетом Міністрів України 08.02.2017р.⁴, яка, як стверджують автори, повністю відповідає цілям і завданням, визначеним у Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року, № 275-р від 3 квітня 2017 р.⁵. Основні на наш погляд положення Стратегії, які безпосередньо зумовлюють необхідність кардинальних змін у діючій системі фінансування освіти, і безальтернативно вказують напрями реформування економічних відносин у сфері вищої освіти України. Перш за все це: «Перехід до планування видатків на основі наданих послуг, а не на утримання установ». На наше переконання, це прямо стосується усіх без винятку державних і комунальних ВНЗ, основною метою економічної діяльності яких є виробництво і надання послуг вищої освіти. У цьому контексті нам нарешті необхідно дати визначення економічної категорії «послуга вищої освіти» на концептуальних засадах Системи національних рахунків 2008 (СНР 2008). Нами дане визначення запропоновано, і саме з урахуванням цього визначення: *«Послуга вищої освіти як результат економічної діяльності – це освітня діяльність офіційно зареєстрованих інституціональних одиниць, що вносить зміни в інтелектуальний стан окремої особи, виробляється на замовлення відповідно до державних стандартів вищої освіти та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт тощо), і яка має вартісний вираз»* потрібно вибудовувати

⁴ Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки від 8 лютого 2017 р. № 142-р . – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>

⁵ Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік від 3 квітня 2017 р. № 275-р . – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>

нову модель економічної діяльності у сфері вищої освіти України, у якій основою фінансових надходжень є оплата послуг вищої освіти, в тому числі державою, як це зазначено ст. 53 Конституції України та Рішенням Конституційного Суду України.

Привертаємо увагу до положення нового Закону України «Про освіту», Розд. X Фінансово-економічні відносини у сфері освіти, ст. 78. Фінансування системи освіти п. 1: «Держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 відсотків валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством»,⁶ яке, на наш погляд, прямо суперечить ст. 95 Конституції України. Держава позбавлена можливості в умовах ринкової економіки «забезпечити» асигнування на освіту у розмірі не меншому ніж 7 відсотків ВВП оскільки:

- норма про обов'язковість забезпечення асигнувань на освіту у якомусь конкретному розмірі за рахунок коштів Державного бюджету не передбачена Бюджетним Кодексом, і через це при формуванні бюджетних показників не підлягає обов'язковому виконанню;

- норма про обов'язковість забезпечення асигнувань на освіту у якомусь конкретному розмірі за рахунок коштів місцевих бюджетів не передбачена Бюджетним Кодексом і у зв'язку з цим при формуванні показників також не підлягає обов'язковому виконанню. Ми переконані, що встановити обов'язкову норму для усіх місцевих бюджетів (їх кількість перевищує 500) практично неможливо. Більше того, у ст. 7 Принципи бюджетної системи України, Бюджетного Кодексу сформульовано принцип самостійності, згідно якого усі бюджети є самостійними, не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, самостійність забезпечується правом самостійно і незалежно розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети;

⁶ Закон України Про освіту від 05.09.2017р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017.- URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

- встановити якісь конкретні розміри асигнувань на освіту за рахунок «...інших джерел фінансування не заборонених законодавством» також неможливо. Наведене вище дає підстави стверджувати, що норма ст. 78 п. 1 нового Закону України «Про освіту» суперечить нормам Бюджетного Кодексу України, унеможливорює її виконання, носить декларативний характер і має бути вилученою.

Будь-які положення діючих законів про освіту щодо фіксованих до національного доходу чи валового внутрішнього продукту (ВВП) відсотків фінансування освіти, у тому числі й вищої за рахунок коштів державного бюджету України та відповідні пропозиції до проектів законів слід розглядати такими, що суперечать положенню частини другої ст. 95 Конституції України та не мають права на існування.

Рішенням Конституційного Суду України зазначено, що здобуття вищої освіти у державних і комунальних ВНЗ понад обсяги державного замовлення може здійснюватись також за рахунок інших джерел фінансування, не заборонених законом, які є додатковим засобом здобуття і забезпечення права на вищу освіту. В умовах бюджетної децентралізації повинні суттєво зростати обсяги коштів місцевих бюджетів на підготовку фахівців із вищою освітою відповідно до суспільних потреб регіонів, які повинні визначатись у регіональних замовленнях, виходячи із їх конкретних бюджетних можливостей. У цьому зв'язку слід визнати, що до цього часу нормативно-правова база щодо регулювання економічних відносин у сфері вищої освіти України не містить визначення «регіональне замовлення на послуги вищої освіти», і відповідного державного регулювання.

Бюджетна статистика переконливо свідчить, що за всі роки незалежності України ВНЗ ніколи повністю не утримувались за рахунок бюджетних коштів – у середньорічному розрахунку у загальній структурі фінансових ресурсів державних і комунальних ВНЗ до 40 відсотків складали власні надходження, і уже на цій підставі вони не повинні мати статус бюджетної установи.

Перебування державних і комунальних ВНЗ у статусі «бюджетна установа» унеможлиблює досягнення їх економічної свободи у тому числі й фінансової автономії. Зазначене ґрунтується на тому, що межі самостійності для всіх типів бюджетних установ визначені Бюджетним кодексом України на основі принципів бюджетної системи України – принципу єдності бюджетної системи, який забезпечується: «...єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності». (ст.7, п.1, пп.1.1.)⁷.

Власні надходження бюджетних установ, у тому числі ВНЗ (кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами, як плата за надання послуг вищої освіти, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності – ст.2. п.15) включаються до спеціального фонду бюджету (ст.13) і напрями їх використання детально регламентовані. Більше того, оскільки бюджетні установи визнані неприбутковими, то навіть якщо у платі за навчання чи у інших власних надходженнях може бути прибуток (а у результаті економічної діяльності завжди є або прибуток, або збиток), то ВНЗ, як бюджетна установа, зобов'язаний спрямувати його на забезпечення діяльності, яка повинна фінансуватись за рахунок коштів загального фонду (част. 9 ст.51)⁸.

Аналіз діючих нормативно-правових актів, які регулюють економічну (господарську) діяльність ВНЗ (зокрема, Бюджетний кодекс України, Господарський кодекс України, Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту») не містять визначення «фінансова автономія» взагалі і «фінансова автономія ВНЗ» зокрема.

⁷ Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст. 572), URL://<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

⁸ Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст. 572), URL://<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

У преамбулі Закону України «Про вищу освіту», сформульовано: «Цей Закон встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях...»⁹. На наш погляд, зазначене вище формулювання потребує суттєвих змін. Перш за все воно не містить визначення того, що закони України приймаються для забезпечення прав людини (у нашому випадку – права громадянина України на вищу освіту), тобто, головним об'єктом Закону виступає не людина, а система вищої освіти, і Закон «...створює умови для ...» системи, а не людини. При цьому слід привернути увагу до того, що йдеться лише про «...фінансові засади», а не економічні відносини в цілому, які включають і фінансові відносини. Використання терміну «фінансові», а не економічні, свідчить про те, що система вищої освіти продовжує розглядатись із позицій марксистсько-ленінської політекономії, згідно якої економічні відносини зводились лише до фінансування закладів освіти на утримання. Показовою є преамбула, нового Закону «Про освіту», в якій записано: «Цей Закон регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти»¹⁰.

⁹ Про вищу освіту (Верховна Рада України); Закон від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

¹⁰ Закон України Про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017 від 05.09.2017 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Вважаємо, що преамбула Закону України «Про вищу освіту» має бути викладена в редакції з урахуванням редакції преамбули Закону України «Про освіту».

Закон України «Про вищу освіту», ст. 1 Основні терміни та їх визначення, містить наступне формулювання: «...автономія вищого навчального закладу – самостійність, незалежність і відповідальність навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів, у межах, встановлених цим законом...»¹¹. Можна за бажанням вважати слово «економічної» синонімом «фінансової», проте фактом є те, що в основному для вищої освіти Законі зазначене визначення відсутнє. Слід зазначити, що і Розділ XII Фінансово-економічні відносини у сфері вищої освіти, який, на наш погляд, є еkleктичним набором термінів радянської планової системи фінансування освіти також не містить визначення фінансової автономії ВНЗ.

Відсутність фінансової автономії українських ВНЗ пояснюється, перш за все, нормативно-правовою неврегульованістю. Проте, на наше переконання, навіть наявність у правових актах чіткого визначення фінансової автономії ВНЗ не забезпечить її обов'язкового впровадженні в економічну (господарську) діяльність університетів.

Найбільш ефективним шляхом досягнення ВНЗ фінансової автономії є їх перехід із статусу «бюджетна установа» на статус «некомерційна організація» відповідно до концептуальних засад Системи національних рахунків 2008 (СНР 2008). Статус некомерційної організації передбачає, щолюбий можливий прибуток, який отримує у результаті виробничої діяльності ВНЗ, повністю залишається у його розпорядженні, і засновники ВНЗ, як і працівники університету, не мають права на долю прибутку, який отримують ВНЗ.

¹¹ Про вищу освіту (Верховна Рада України); Закон від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

СНР 2008 містить окремий розділ «Некомерційні організації», у якому викладено загальне визначення НКО: «Некомерційні організації – це юридичні особи або громадські організації, які створюються з метою виробництва товарів і послуг, чий статус не дозволяє їм бути джерелом доходу, прибутку або іншої фінансової вигоди для одиниць, які їх засновують, контролюють або фінансують» (п.4.83, ст.137)¹². У коментарі до цього визначення підкреслюється, що на практиці їх виробнича діяльність повинна мати деякий прибуток або збиток, який НКО, можливо, отримують, не може бути присвоєний любою іншою інституціональною одиницею. Статут НКО складений таким чином, що інституційні одиниці, які їх контролюють або управляють, не мають права на долю в прибутку або іншому доході, який вони отримують у результаті своєї економічної діяльності. На цій підставі вони часто звільняються від сплати податків (ст.137-138)¹³.

До основних характеристик НКО за СНР 2008 віднесено:

- Більшість НКО є юридичними одиницями, створеними відповідно до законодавства, і діяльність яких визначається незалежною від фізичних осіб, корпорацій і органів державного управління, які їх створюють, фінансують, контролюють або управляють ними. Ціль НКО формулюється у статуті або інших аналогічних документах.

- У НКО не існують акціонери з вимогами щодо прибутку чи капіталу НКО. Члени НКО не мають права на отримання частки прибутку, який надійшов від виробничої діяльності НКО, увесь прибуток належить НКО.

- Управління НКО у більшості випадків покладається на групу керівників, виконавчий комітет або інший аналогічний орган, вибраний простою більшістю всіх членів. Керівники являються аналогом членів ради директорів корпорації і несуть відповідальність за призначення тих чи інших управляючих.

¹² Система національних рахунків (СНР 2008), прийнята ООН, Європейською комісією, ОЕСР, МВФ, Групою світового банку URL: <https://unstats.un.org/Unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf>.

¹³ Там же.

- Термін «некомерційна організація» пов'язаний з тим фактом, що члени асоціації, яка контролює НКО, не мають права отримувати яку-не будь фінансову вигоду від операцій і не можуть присвоювати любий прибуток, який НКО, можливо, отримує. Це не означає, що НКО не може мати прибуток від своєї виробничої діяльності (ст. 138)¹⁴.

До НКО, які зайняті ринковим виробництвом, відносяться виробники, випуск яких, або більша його частина, продається за економічно значимими цінами, тобто, за цінами, які суттєво впливають на кількість продукції, яку виробники готові постачати, і на кількість продукції, яку покупці хочуть придбати. Школи, коледжі, університети, клініки, лікарні та ін. є НКО, зайняті ринковим виробництвом, якщо вони отримують платежі, що відображають їх затрати на виробництво і які досить високі, щоб суттєво впливати на попит на їх послуги. У результаті виробничої діяльності цих одиниць має прибуток або збиток. Любий прибуток повинен залишатися в НКО, оскільки їх статус не дозволяє передавати його другим одиницям. З іншої сторони, через статус некомерційної організації вони можуть отримувати додаткові кошти як пожертви окремих осіб, корпорацій чи органів державного управління. Таким чином, вони можуть придбавати активи, які можуть приносити значні доходи від власності додатково до доходів від платежів за послуги, що дозволяє їм брати платежі нижче середньої величини затрат. Проте вони повинні розглядатися як ринкові виробники, поки платежі за їх послуги визначаються, головним чином, витратами на виробництво, і вони достатньо високі, щоб суттєво впливати на попит. Такі НКО не є благодійними організаціями, їх реальна ціль часто полягає у наданні освітніх, медичних і інших послуг високої

¹⁴ Система національних рахунків (СНР 2008), прийнята ООН, Європейською комісією, ОЕСР, МВФ, Групою світового банку URL: <https://unstats.un.org/Unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf>.

якості, використовуючи дохід від пожертв і подарунків для того щоб просто дещо знизити високі ціни за їх послуги (ст.139)¹⁵.

Статус некомерційної організації передбачає, що любий можливий прибуток, який одержує у результаті економічної (виробничої) діяльності ВНЗ, повністю залишається у його розпорядженні, і засновники ВНЗ не мають права на долю прибутку, який отримують ВНЗ.

На наше переконання, ВНЗ можуть здійснювати економічну діяльність у одній із таких організаційно-правових форм (статусів):

- некомерційна (неприбуткова) організація (заклад), яка створюється з метою ринкового виробництва послуг вищої освіти;
- некомерційна (неприбуткова) організація (заклад), яка створюється з метою неринкової освітньої діяльності.

Особливостями економічної діяльності у сфері вищої освіти є:

- у випадках, встановлених Конституцією України, Рішенням Конституційного Суду України та законами України послуги вищої освіти надаються споживачам безоплатно (з оплатою за рахунок видатків державного або місцевого бюджетів);

- конституційний обов'язок держави забезпечувати конституційне право громадян України на вищу освіту з оплатою послуг вищої освіти за рахунок видатків державного або місцевих бюджетів обумовлює домінуюче місце на ринку послуг вищої освіти державних і комунальних закладів вищої освіти;

- некомерційний (без мети одержання прибутку) характер економічної діяльності державних і комунальних ВНЗ;

- юридичний власник (засновник) закладу вищої освіти, який здійснює некомерційну діяльність, не має права на отримання економічних вигод, пов'язаних із економічною діяльністю ВНЗ. Будь який можливий дохід (прибуток), який отримує у результаті виробничої діяльності такий ВНЗ,

¹⁵ Система національних рахунків (СНР 2008), прийнята ООН, Європейською комісією, ОЕСР, МВФ, Групою світового банку URL: <https://unstats.un.org/Unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf>.

повністю залишається у його розпорядженні і засновник ВНЗ не має права на частку доходу (прибутку), який отримує ВНЗ;

- економічний власник (інституціональна одиниця) ВНЗ, що здійснює некомерційну діяльність, має право на отримання економічних вигод, пов'язаних із використанням у процесі економічної діяльності товарів і послуг, фінансових активів і зобов'язань завдяки прийняттю пов'язаних із цим ризиків, при цьому працівники ВНЗ не мають права на частку доходу (прибутку), отриманого від виробничої діяльності ВНЗ – увесь можливий дохід (прибуток) належить ВНЗ;

- державні і комунальні ВНЗ не можуть бути приватизовані;

- характер трудових відносин при виробництві послуг вищої освіти, які можуть бути вироблені лише за умови безпосередньої участі споживачів послуг вищої освіти;

- об'єктивний взаємозв'язок ринку послуг вищої освіти з ринком праці.

Потрібно змінювати концептуальний підхід: від закону «для системи вищої освіти» (як це зазначалося вище) треба перейти до Закону «для забезпечення конституційного права громадян на вищу освіту», як це зазначено у преамбулі нового Закону України «Про освіту». На підставі засад нового Закону України «Про освіту», як рамкового закону, підготувати нову редакцію, а не окремі статті, спеціального закону «Про вищу освіту», в якому будуть врегульовані більшість проблем економічних відносин в сфері вищої освіти України.

Пропонуємо як варіант, внести наступну редакцію до Закону України «Про вищу освіту» такого змісту: «Організаційно-правовий статус вищих навчальних закладів»

1. Організаційно-правовий статус вищого навчального закладу визначається юридичним власником (засновником) закладу при реєстрації в установленому законом порядку і зазначається у статуті вищого навчального закладу.

2. Вищі навчальні заклади можуть здійснювати освітню і економічну діяльність у одній із таких організаційно-правових форм (статусів):

- бюджетна установа, як одиниця сектора державного управління;
- некомерційна (неприбуткова) організація (заклад), яка створюється з метою ринкового виробництва послуг вищої освіти;
- некомерційна (неприбуткова) організація (заклад), яка створюється з метою неринкової освітньої діяльності;
- підприємство, як одержувач бюджетних коштів та коштів із інших джерел фінансування за вироблені та надані послуги вищої освіти.

3. Вищі навчальні заклади як бюджетні установи – це організації, створені органами державної влади, місцевого самоврядування для неринкової освітньої діяльності, які повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевих бюджетів. Результати своєї освітньої діяльності надають споживачам послуг вищої освіти безоплатно або по економічно незначним цінам. Бюджетні установи є неприбутковими. Уся господарська діяльність здійснюється відповідно положень Бюджетного кодексу України.

4. Вищі навчальні заклади як некомерційні організації (заклади), які створюються з метою ринкового виробництва послуг вищої освіти – це організації, які створюються з метою ринкового виробництва послуг вищої освіти за замовленням юридичних осіб (органи державного управління, органи місцевого самоврядування, корпорації, підприємства тощо) або фізичних осіб відповідно до визначених у законному порядку стандартів вищої освіти або відповідно до вимог, сформульованих замовником у документі про виконання замовлення (договір, угода, контракт) за узгодженою ціною послуг вищої освіти. Будь-який можливий дохід (прибуток), який отримує заклад вищої освіти у статусі некомерційної організації у результаті виробничої діяльності, повністю залишається у його розпорядженні, а засновник вищого навчального закладу не має права на частку доходу (прибутку). Не мають права на частку доходу (прибутку) і працівники вищого навчального закладу – увесь можливий

дохід (прибуток) належить закладу. Вищі навчальні заклади мають право використовувати можливий дохід від пожертв, грантів і дарунків для того, щоб дещо понизити ціни за послуги вищої освіти. Як некомерційні організації, вищі навчальні заклади можуть звільнитися від сплати податків.

5. Вищі навчальні заклади як некомерційні (неприбуткові) організації (зклади), які створюються з метою неринкової діяльності – це некомерційні організації (зклади), які створені з метою неринкової освітньої діяльності на благодійній основі, і які результати своєї освітньої діяльності надають споживачам безоплатно або за економічно незначним цінам. Будь-який можливий дохід (прибуток), який отримує вищий навчальний заклад у результаті неринкової виробничої діяльності, повністю залишається у його розпорядженні, а засновник закладу не має права на частку доходу (прибутку). Не мають права на частку доходу (прибутку) і працівники вищого навчального закладу або волонтери – увесь можливий дохід (прибуток) належить вищому навчальному закладу. Такі вищі навчальні заклади мають право використовувати можливий дохід від пожертв, грантів і дарунків для розширення своєї освітньої діяльності на безоплатній основі або для зменшення економічно незначних цін. Як некомерційні організації вищі навчальні заклади можуть звільнитися від сплати податків.

Сподіваємось, що нам вдалося донести до читачів думку про те, що економічні відносини у сфері вищої освіти потребують внесення багатьох правових змін, які б відповідали концептуальним засадам сучасної ринкової економіки. Маємо переконання, що запропонований перехід ВНЗ із статусу «бюджетна установа» на статус НКО, забезпечить досягнення одного із завдань сучасного ринку послуг вищої освіти, де ВНЗ матимуть економічну (у тому, числі фінансову) самостійність (автономію).